

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ

**Vzdělávání a výchova žáků s těžkou mentální retardací a
ADHD z pohledu asistenta pedagoga a rodiny**

Education and upbringing of pupils with severe mental retardation and
ADHD from the point of view of a teaching assistant and a family

Bakalářská práce

Beata Bartošová

Olomouc 2021

Vedoucí práce: doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Použila jsem pouze literaturu a studijní materiály uvedené seznamu použité literatury. Vše proběhlo pod vedením pana doc. Mgr. Michala Růžičky, Ph.D.“.

V Olomouci dne 15. 11. 2021

.....

Poděkování

„Ráda bych poděkovala panu doc. Mgr. Michalovi Růžičkovi, Ph.D., za vedení této práce. Mimo jiné také mnohokrát děkuji za cenné rady a zkušenosti. Dále pak děkuji rodině dívky a její asistentce, jejichž zkušenosti jsou nedílnou součástí této práce.“

OBSAH

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	
1. PORUCHY CHOVÁNÍ A ADHD	7
1.1. Vymezení termínů.....	7
1.1.1 Pojem ADHD.....	7
1.1.2 Dělení ADHD podle subtypů a charakteristika dle znaků.....	9
1.1.3 Příčiny vzniku ADHD.....	12
1.2. Poruchy chování	13
1.2.1 Druhy poruch chování.....	14
1.2.2 Prevence problémového chování.....	14
1.3 Přístup k dítěti s ADHD.....	15
1.4. Vzdělávání dítěte s ADHD.....	17
1.4.1 Vzdělávání žáků s ADHD.....	17
1.4.2 Chyby ve výchově dítěte s ADHD.....	18
2. TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE	19
2.1 Vymezení pojmu těžká mentální retardace.....	19
2.1.1 Inteligence.....	20
2.1.2 Projevy mentálního postižení.....	21
2. 1. 3 Diagnostika mentálního postižení	21
2.1.4 Zvláštnosti jedince	22
2.2 Vzdělávání a výchova mentálně postižených.....	22
3. RODINA DÍTĚTE S ADHD A TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	24
3.1 Pojem rodina.....	24
3.2. Reakce rodiny zdravotně postiženého dítěte.....	25
3.3. Spolupráce rodiny a školského zařízení	25

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Vzdělávání a výchova žáků s těžkou mentální retardací a ADHD z pohledu asistenta pedagoga a rodiny	26
4. 1 Metodika a cíl výzkumného šetření	26
4.1.1 Design výzkumu	26
4.1.2 Místo šetření	27
4. 2 Kazuistika	28
4. 2.1 Anamnéza	28
4.2.2 Školní anamnéza	28
4.2.3 Rodinná anamnéza	29
4.2.4 Sociální anamnéza	29
4.2.5 Speciálně pedagogické vyšetření	29
4.2.6 Pozorování I	31
4.2.7 Rozhovor I	32
4.4 Metody výuky	35
4.4.1 Individuální práce se žákyní v průběhu výuky	35
4.4.2 Organizace výuky	36
5. Rodina s postiženým dítětem	41
5.1 Pozorování II	41
5.2 Rozhovor s rodinou	42
6. Závěr výzkumné části	47
Závěr	49
Seznam použité literatury	50
Seznam použitých zkratk	52
Anotace.....	53

Úvod

Přístup k dětem s různými druhy postižení se postupně změnil, a to jak v chování k těmto lidem tak i v dalších oblastech. Jde o změny ve vzdělávání, ale také ve výchově. Dříve byly tyto děti umísťované do ústavů. Dnešní doba přinesla změnu v tom, že jsou děti v péči rodiny, která jim nabízí stejné podmínky jako pro děti intaktní. Ve vzdělání došlo ke změnám také. Došlo ke zřízení školských zařízení, jako jsou speciální mateřské školy, speciální školy, speciální střední školy a další školská zařízení. Jednou z forem pomoci, pro rodiny jsou denní a týdenní stacionáře, a také poradenská centra. Poradenská centra jsou nápomocna již od raného věku dítěte.

Výchova a vzdělávání dítěte s těžkou mentální retardací v kombinaci s ADHD nepatří zrovna k nejlehčím. Důležitá je spolupráce mezi školou a rodinou. Pro zpracování tohoto tématu jsem si mimo potřebnou literaturu vybrala dívku, se kterou jsem strávila mnoho času během asistenční praxe. Zaměřím se na problematiku z úhlu asistenta pedagoga a z pozice rodiny.

Cílem této bakalářské práce je poukázat na fakt, že i dítě s tímto postižením lze vzdělávat. Je jen potřeba nevzdávat se hned na začátku a věřit, že se cíli aspoň přiblížíme. Hlavní předpoklad pro úspěšnost splnění očekávání spočívá v dosažení co nejvyššího stupně soběstačnosti a začlenění do společnosti. Důležité je, aby se dítě obešlo co nejvíce bez pomoci druhé osoby v péči o sebe samo, ale také v péči o domácnost. Teoretická část je zaměřena na vysvětlení pojmů ADHD, těžká mentální retardace, rodina, asistent pedagoga a ostatních klíčových slov.

V praktické části pro zjištění dat slouží kvalitativní výzkum a metoda polostrukturovaného rozhovoru s rodiči a asistentkou pedagoga dítěte, kazuistika dítěte a pozorování. Pozorování proběhne jak v domácím prostředí, tak i ve škole. Ke zpracování jsou použity i další materiály.

V závěrečné části jsou vyhodnocené podklady k praktické části a shrnutí celé práce.

Cílem této práce je poukázat na pozitivní přístup a problémy při výchově a vzdělávání dítěte s těžkou mentální retardací v kombinaci s ADHD a dalšími vadami, při jeho začlenění do běžného života a spolupráce těch nejbližších osob v jeho okolí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PORUCHY CHOVÁNÍ A ADHD

(Attention Deficit Hyperactivity Disorder)

V této kapitole bych se ráda zaměřila na problematiku syndromu ADHD a poruchy chování. Oba pojmy mají mnoho společného. Setkat se můžeme s jedinci, kteří mají diagnostikované ADHD s poruchou chování. Někdy se setkáváme s názory, že jde o děti, kde rodiče nezvládají výchovu a ratolesti jim přerůstají přes hlavu. Veřejnost by se měla více informovat, aby dokázala pochopit, že tomu tak není.

1. 1. Vymezení termínů

1.1.1 Pojem ADHD

V dnešní době je dostupné větší množství literatury, která se tímto tématem zabývá. Jedním z autorů je také M. D. Polínek, který se vyjádřil k vysvětlení tohoto pojmu, že jde o zkratku z uvedeného anglického názvu, což v překladu znamená porucha pozornosti s hyperaktivitou. Jde o jednu z poruch chování, která je zařazená do oboru etopedie. Pro školské diagnostikování se užívá pojem „žák s vývojovou poruchou chování.“ Projevem je ztráta pozornosti, impulzivita a hyperaktivita. Takové dítě je neustále v pohybu. Upoutat jeho zájem je nelehký úkol. Je ovlivňováno negativními myšlenkami a city. Vhodnou léčbou a spoluprací kompetentních odborníků, lze v rámci možností nastavit hranice, které by vedly k uspokojivému stavu. Žák může být zařazen do školy, která je zaměřena na tento typ znevýhodnění. Podle toho, jak se intenzita projevu této poruchy projevuje, je možné dítě vzdělávat dle IVP. Z větší části se s touto poruchou setkáváme u chlapců, jak ukazují statistiky. Pro rodinu může být nepříjemným zážitkem agresivní chování, sebepoškozování, útoky na jednotlivé členy rodiny, v takovýchto případech je nutné spolupracovat s odborníky a snažit se co nejvíce minimalizovat tyto střety (M. D. Polínek in Valenta a kol., 2014, str. 136).

Setkáváme se i s názorem HutYROVÉ, která poukazuje na skutečnost, že děti s těmito problémy tu byly i v minulosti. Záznamy o jejich způsobu života jsou už od roku 1902. Pouze pojmenování se změnilo. Dále se zmiňuje o Antonínu Heverochovi, který byl prvním Čechem, který se touto tematikou zabíral. Postupně se měnil názor na vznik tohoto syndromu, lišily se i názory, do jaké míry je či není poškozen mozek. Dospělo se také k závěrům, že mohou být i přidružené SPU. Popisuje, že hyperkinetická porucha má 3 subtypy, které dále dělíme na typ nepozorný, impulzivní a hyperaktivní, třetím typem je kombinace všech předchozích. Ukazuje též, na to, jakou roli hraje rodina, škola a individuální přístup, ti mohou značně ovlivnit postup dalšího vývoje jedince (M. HutYROVÁ a kol., 2019, str. 102). Naopak UHLÍKOVÁ tvrdí, že: „Porucha ADHD je tradičně považována za problém především v oblasti vzdělávání. Moderní chápání ADHD, ale zdůrazňuje, že toto onemocnění ovlivňuje kvalitu života pacienta v celé šíři, zhoršuje sociální zapojení dítěte, uplatnění v profesním i partnerském životě, snižuje sebehodnocení, má dopad na fungování celé rodiny a blízkého okolí dítěte“ (P. UHLÍKOVÁ in W. Jenett, 2013, str. 8). V tomto názoru bych se dovolila nesouhlasit, domnívám se, hlavní oblastí je chování a až v následku je ovlivněno vzdělávání tohoto jedince.

Dawson popisuje, že ADHD se projevuje absencí výkonových schopností a záležití, která je zasažena. Podle toho se projevují problémy v různých oblastech chování (Dawson, Guare, 2017, str. 18-31), což může být chápáno také tak, že pokud má toto dítě problém při sportování s vytrvalostí, může ztratit úplný zájem o sport jako takový.

U autorů A. D. Bragdon a D. Gamon, se hned v úvodu setkáváme s názorem, že k diagnostikování ADHD je třeba u jedince pozorovat aspoň 6 příznaků nepozornosti a stejně tak i příznaků hyperaktivity a impulzivity. Tyto změny bychom měli zaznamenat v době do 7 let dítěte (A. D. Bragdon a D. Gamon, str. 9). Tento výrok lze chápat tak, že pro diagnostiku ADHD je potřeba delšího vyšetřování dítěte, aby nedošlo k zbytečnému předčasnému závěru. Dítě bývá pozorováno do doby, než nastupuje do 1. třídy, kdy už by mělo být schopno umět své chování usměrnit dle požadavků, které jsou na něj kladeny.

1.1.2 Dělení ADHD podle subtypů a charakteristika dle znaků

SUBTYP	TYP	PROJEVY
I.	NEPOZORNÝ	NARUŠENÁ POZORNOST
II.	HYPERAKTIVNÍ IMPUZIVNÍ	POZORNOST NENÍ NARUŠENÁ, NEJEDNODUŠŠÍ TYP (Zbrklý, bezprostřední)
III.	KOMBINOVANÝ	NARUŠENÁ POZORNOST, HYPERAKTIVITA, IMPULZIVNOST

Tabulka zpracovaná dle textu (Hutyrová a kol., 2019, str. 104-105)

Mnoho autorů se shodne na popisu dělení ADHD dle subtypu, mezi jinými i Jucovičová blíže popisuje, jaké chování je možné pozorovat u těchto subtypů. U prvního subtypu se setkáváme se ztrátou pozornosti, kdy děti na sebemenší popud z okolí odpovídají svým zájmem a nejsou schopny vnímat to, čemu se mají v danou chvíli věnovat. Dalším poznatkem je problém se zapamatováním si zadaných úloh, často zapomínají na důležité věci, které jsou po nich vyžadovány. Věci, které odloží, opakovaně hledají. Vše se snaží plnit v krátkém časovém intervalu.

Druhý subtyp, u kterého se setkáváme s neustálými pohybovými reakcemi, stále něcomuší dělat, nevydrží chvíli v klidu. Děti jsou zbrklé a neuvažují o tom, co dělají. Bez rozvahy se pouští i do nebezpečných akcí, které mohou mít i následky v podobě poškození, jak předmětů, tak i sebe samotných, ale i osob v jejich blízkosti.

Kombinovaný typ je ten, se kterým se nejvíce setkáváme (Jucovičová, 2015 str. 16-19).

ZNAK	CHARAKTERISTIKA
<i>NESOUSTŘEDĚNOST</i>	VE VÝUCE A PŘI PLNĚNÍ ÚKOLŮ
<i>NEPOSLUŠNOST</i>	AUTOREGULACE VLASTNÍHO CHOVÁNÍ, KTEROU KOMPENZUJÍ HLASITÝM MLUVENÍM, OBTÍŽE SE ZAHÁJENÍM PRÁCE
<i>NEPOŘÁDNOST</i> A <i>ZTRÁCENÍ VĚCÍ</i>	DDÍTĚ MÁ PROBLÉM S ORGANIZACÍ ČINNOSTÍ, NA PROBLÉM SI ZVYKNE A OKOLÍ CHÁPE JEHO REAKCI JAKO, ŽE MU TO NEVADÍ
<i>NÍZKÁ VYTRVALOST</i>	PREFERUJÍ ČINNOSTI K RYCHLÉMU DOSAŽENÍ ODMĚNY, ČASOVĚ OMEZENÁ VYTRVALOST U ZADANÉHO ÚKOLU
<i>NEUDRŽÍ</i> <i>POZORNOST</i>	DĚLÁ CHYBY Z NEPOZORNOSTI
<i>ZVÝŠENÁ</i> <i>URÁŽLIVOST</i>	NESNÁŠÍ KRITIKU, NEÚSPĚCH DÍTĚ DEMOTIVUJE,
<i>NEDOČKAVOST</i>	VŠE DĚLÁ NAPLNO, NEDBÁ NA PEČLIVOST, DŮKLADNOST, ŠPATNÉ POSTUPY
<i>ZHORŠENÝ ODHAD</i> <i>ČASU</i>	OSLABENÁ ČASOVÁ ORIENTACE
<i>DELŠÍ DOBA NA</i> <i>ZKLIDNĚNÍ</i>	ŠPATNĚ SE PŘIZPŮBUJE NOVÝM SITUACÍM
<i>RISKANTNÍ CHOVÁNÍ</i>	NEPŘEDVÍDÁ RIZIKO ÚRAZU A NEHODY
<i>PROBLÉM</i> <i>S NÁVRATEM</i> K <i>ČINNOSTI</i>	POKUD JE NUCEN PŘERUŠIT ČINNOST, NERAD SE K NÍ VRACÍ
<i>NESAMOSTATNOST,</i> <i>NESOUSTŘEDĚNÍ</i>	MIMO ZADANÝ ÚKOL ZAJÍMÁ SE DALŠÍMI AKTIVITAMI
<i>NEPOSLUŠNOST,</i> <i>ZBRKLOST</i>	NERESPEKTUJE AUTORITU, ZBRKLÉ A CHYBNÉ ZÁVĚRY
<i>NEPOŘÁDNOST</i>	NEUDRŽUJE POŘÁDEK NA PRACOVNÍM MÍSTĚ
<i>REAKCE NA VNĚJŠÍ</i> <i>PODNĚTY</i>	
<i>ZAPOMNĚTLIVOST</i>	ZTRACÍ VĚCI JAKO ŠKOLNÍ POMŮCKY, OBLEČENÍ, VĚCI, KTERÉ POTŘEBUJE
<i>ZAPOJENÍ</i> DO <i>SKUPINOVÝCH</i> <i>AKTIVIT</i>	
<i>NESOUSTŘEDĚNOST</i> <i>PŘI ROZHOVORU</i>	NEPOSLOUCHÁ INSTRUKCE, ZBRKLÉ A CHYBNÉ ZÁVĚRY
<i>ROZVRH DNE</i>	NEUMÍ SI NAPLÁNOVAT JEDNOTLIVÉ ČINNOSTI

Tabulka zpracovaná dle textu (Hutyrová a kol., 2019, str. 104-105)

Pugnerová, Kvintová, které se blíže zaobírají tématem dětí s ADHD a tvrdí, že u ADHD jde psychomotorický neklid a neustálé odvádění pozornosti. V případě prvním má dítě nutkavou potřebu si s něčím hrát, nevydrží sedět a snaží se získat pozornost svého okolí tím, že ostatní vyrušuje různými způsoby. V druhém případě dítě vydává veškeré své síly do činnosti, které ho rozptylují, čímž se unaví a není schopno spolupracovat. Je agresivnější a neposlušné (Pugnerová, Kvintová, 2016, str. 174).

Paclt popisuje poruchy pozornosti, hyperaktivitu a impulzivitu takto:

Porucha pozornosti - Dítě má problém věnovat se zadaným úkolům. Nesoustředí se a to se odráží na jeho práci. Projevuje se to i při hře, kdy si dokáže hrát jen chvíli. Stále hledá nové věci, které by zaujaly jeho pozornost.

Hyperaktivita- Dítě se více projevuje po stránce pohybové a ve verbálním projevu, čímž ruší ostatní. Nevydrží v klidu ani na jednom místě.

Impulzivita- Nedokáže se ovládat, nadměrně projevuje své emoce. Nemají zábrany, a proto jejich chování může vést až v nebezpečné situace, kdy může ohrozit sebe nebo ostatní (Paclt, 2007, str. 14-15).

1.1.3 Příčiny vzniku ADHD:

- Genetické-výskyt v rodině
- Biologické-neurologický problém
- Komplikace nebo poranění při porodu
- Otrava olovem
- Strava-alergie na jídlo
- Užívání alkoholu a drog v těhotenství

(Riefová, 1999, str. 20)

Taylor na otázku: „Proč mají některé děti ADHD?“ odpovídá, že se odlišují od ostatních z důvodu reakce na jednotlivé podněty, protože jejich vnímání je vyhodnotí zcela jinak než by reagovali intaktní jedinci. Dochází k nedorozumění a reakce je jiná, než kterou bychom očekávali (Taylor, 2012, str. 25-26). Tento názor je výstižný a v podstatě plně obsahuje již zmiňované hodnocení ostatních autorů.

1.2 Poruchy chování

Sillamy je názoru, že jde o problém ve vyzrání jedince, u kterého dochází k narušení osobnosti. To však nemusí hned znamenat, že jde o člověka se sníženou inteligencí, má pouze problém se socializací. Taková osoba nemusí být agresivní, ale má nedostatky v komunikaci a spolupráci s okolím. Nemusí to však znamenat, že jde o psychicky postiženého. Svým vlastním přičiněním se může takovým jedincem stát. Setkáváme se s těmito změnami již v dětském a pubertálním věku. Příčinou těchto poruch může být genetická indispozice, některá onemocnění, ale také vlivy okolí. Často děti s tímto problémem žijí v neúplné rodině nebo se jim dostává špatné výchovy. Také se s nimi setkáváme v rodinách „pijanů“ nebo lidí závislých na opiátech (N. Sillamy, 2001, str. 155).

Vojtová dodává, že za předpokladu, kdy se žákovo chování a jeho emoční projev liší od ostatních stejně starých spolužáků, dá se hovořit o postižení. Takové problémy mohou ovlivňovat jeho vzdělávání, socializaci a další začlenění do společnosti (V. Vojtová). Poruchy v chování ve spojitosti s ADHD lze posuzovat jako LMD. Takové hodnocení vydává Train a zároveň dodává, že je mnoho projevů chování, které na toto v diagnostice poukazují, proto se dítě musí podrobit vyšetření psychologa a speciálního pedagoga v SPC (Train, 1997 in Slowík 2007, str. 138).

Krejčířová přesněji definuje, že: „V mezinárodní klasifikaci nemocí jsou poruchy chování u dětí definovány jako opakující se a trvalý vzorec disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte“ (D. Krejčířová in P. Říčan, D. Krejčířová a kol., 1997, str. 178).

1.2.1 Druhy poruch chování:

a) Porucha opozičního vzdoru- setkáváme se s ní v předškolním věku. Patří k vývoji osobnosti. Dítě projevuje nesouhlas s některými úkoly, staví se proti názoru autority a odmítá přistoupit na zadané podmínky. Jedná se o poruchu chování, která v rámci únosnosti nezachází do extrémů, které by vyžadovalo nějaké přísnější opatření. S tímto druhem chování se setkáváme v rodinách, kde má jeden z rodičů dominantní postavení v té rodině nebo v rodinách rozvedených rodičů. Také nejsou výjimky tam, kde rodiče kladou vysoké cíle na budoucnost svých dětí. Řešením těchto situací nejsou tresty, ale kladný přístup k hodnocení osobnosti a vysvětlení postupu, jak bude probíhat vzájemná spolupráce.

b) Agresivní poruchy chování – patří mezi nebezpečné poruchy, kde dochází k porušení zákona. Zde se setkáváme s agresivitou, násilím páchaným na lidech, zvířatech a věcech. Do této skupiny řadíme také vandalismus, přepadení, týrání, šikanu, které jsou páchany na osobách, které jsou fyzicky nebo psychicky oslabeny. Agresor tak získává převahu, kterou zneužívá ve svůj prospěch. Často se takto snaží zabezpečit své postavení ve společnosti i za cenu protizákonnosti.

c) Neagresivní poruchy chování – nejsou spojeny s agresivitou. Jde o chování, které společnost odmítá. Je méně závažné, než jsou agresivní poruchy chování. Patří sem lhaní, záškoláctví, útěky a krádeže (Pugnerová, Kvintová, 2016, str. 158).

1.2.2 Prevence problémového chování

Riefová nabádá brát jako prevenci dostatek času a způsobů pro zaujmutí pozornosti žáka. Vzhledem k tomu, že u zadané činnosti dlouho nevydrží, snažíme se zadat hned na začátku hodiny úkol ke splnění. Lepší je mít přichystáno více zadání. Pokud se žák neúčastní výuky v kmenové třídě a je potřeba ho převzít od jiného vyučujícího je potřeba být včas u předání. Pro dítě je každá změna nepříjemná. Najednou se nachází v různých situacích, jako jsou změna učitele na jiný předmět, pohyb po budově školy a jiné (Riefová, 1999, str. 35).

1.3 Přístup k dítěti s ADHD

Získat si dítě s ADHD může být nelehká věc. Musí se vybudovat vztah mezi všemi, kteří se pohybují v jeho blízkosti a podílí se na jeho rozvoji osobnosti. Velkou roli hraje vzájemná důvěra, taktéž prostředí a nastavení pravidel za jakých má docházet k pozitivnímu přístupu. Existují zásady přístupu k dítěti s ADHD, které popisuje Matějčka (2011) a Pugnerová na ně poukazuje. Vysvětluje, že využití zásad není pro všechny stejné, je nutné posoudit každé dítě zvlášť a připravit mu pravidla odpovídající právě jeho osobnosti.

Zásady:

Trpělivost, klid-pokud je dítě správně vedeno naučí se lepší soustředěnosti, poslušnosti a usměrní svoji výbušnost. Tuto nápravu ovlivní výchova a vhodná léčba, pokud je nutná.

Povzbuzení, pochvala za snahu a výkon-chválou by se nemělo šetřit, rodiče by měli dítě motivovat tak, aby samo našlo v jednotlivých činnostech zálibu.

Pravidelný režim-tím, že dojde k zavedení pravidelnosti a dodržování rozvrhu dojde k tomu, že si dítě plnění úkolů osvojí a bude dbát na to, aby vše bylo splněno správně a v daném pořadí.

Spolupráce s dítětem-mělo by se předcházet nesprávnému vypracování zadaných úkolů.

Málo a často-spolupráce by měla být založena na ukázkových příkladech, což by mělo pomoci s pochopením daného tématu. Pracuje se v intervalech, kdy hodinu máme rozdělenou do bloků, mezi kterými jsou přestávky určené k uvolnění a načerpání energie.

Využití zájem-dítě je potřeba motivovat a více rozvíjet v tom co se mu líbí a co dělá rád. Jde o různé aktivity, ve kterých může vynikat, dají dítěti pocit, že něco dokáže. Může to být například práce na pozemcích, kde pocit uspokojení může přinést pohled na úrodu a zpracování těchto produktů v hodině vaření.

Zabránit pocitům méněcennosti-pokud se dítěti nevede v nějakém oboru, je dobré se zaměřit na něco z toho, co víme, že zvládá lépe. Například, nerozezná plevel od plodiny, tak ho necháme zalévat.

Vytvořit ovzduší spolupráce v rodinném prostředí-pro dobrý pocit žáka je potřeba, aby se cítil bezpečně a potřebný. Dávat najevo to, že na něm záleží, a když něco chce tak to dokáže, ale musí se snažit a nevzdávat se na začátku. Je též potřeba dbát na to, aby vše bylo plněno, ale netlačit ho do všeho za každou cenu.

Spolupracovat se školou, s učiteli-dítě má vždy vzor v dospělém. Může jít o učitele nebo rodiče. Je potřeba, aby se dbalo na to, že má dítě individuální přístup jak ve škole, tak i v rodině. Z tohoto důvodu je potřebná spolupráce a nastavení pravidel tak, aby žák cítil stejný přístup od všech.

Častá zpětná vazba-Dítěti je potřeba se věnovat v podstatě neustále. Reagovat na jeho podněty, snažit se mu názorně vysvětlit to, co nechápe. Neustále být ve střehu a každou změnu v chování se snažit nějakým způsobem usměrnit. Jestliže máme žáka, který sezvedne během vyučování a jde se věnovat jiné činnosti nebo pobíhat po třídě, je třeba mu situaci vysvětlit a zadat mu nějakou jinou práci, která by ho bavila a nerušil by takzbytek třídy.

Vhodná volba povolání-při volbě povolání je vhodná spolupráce se SPC. Je třeba zvážit možnosti dle schopností dítěte. Měli bychom brát v úvahu, že bude potřeba přihlížet k tomu, že nevydrží u jedné činnosti a na jednom místě. Vhodné se jeví pokračovat v rozvoji toho, co ho zajímá a čemu se věnuje nejvíce a v tom pokračovat, pokud je to možné (Pugnerová, Kvintová, 2014, str. 180).

1.4. Vzdělávání dítěte s ADHD

Ve školské legislativě je vzdělávání žáků s ADHD zohledněno ve vyhláškách a metodických pokynech, se kterými by měli být ti, co spolupracují s těmito žáky, blíže seznámeni.

Vyhláška MŠMT č.27/20016 o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných má přesné znění:

„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy stanoví podle § 19, § 23odst. 3 a § 26 odst. 4 zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č.49/2009 Sb. a zákona č. 82/2015 Sb.“

(<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>, [cit. 25. 6. 2021])

V zákoně č.561/2004 Sb., § 2 je popsáno, že žák by měl mít nárok vzdělávání, a to bez předpokladů jaké je národnosti a odkud pochází, k jakému náboženství se přiklání, zda jde o muže či ženu, z jaké společnosti přichází a jaká je mentalita této skupiny, zda má nebo nemá zdravotní problémy. Roli by ani nemělo mít, jestli jde o člověka cizojazyčně mluvícího.

(<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>, [cit. 25. 6.2021])

1.4.1 Vzdělávání žáků s ADHD

- v běžných ZŠ-v rámci integrace, kdy žák je zařazen do běžné třídy
- v specializovaných třídách-v běžných ZŠ jsou zajištěné třídy pro žáky, kteří potřebují jiný přístup
- ve speciálních školách pro děti s SPU a poruchami chování

(Riefová, 1999, str. 245)

Tyto děti mají problém udržet pozornost, jsou brzy unaveny a nedávají pozor ve výuce. Mají také problém s respektem vůči dospělému a vše se tak opět promítá i v jejich přístupu k učení a plnění zadání. Vše dělají ve spěchu a práce tak není důsledná. Těžko

si tito žáci zvykají na spolupráci v kolektivu, protože neakceptují daný řád pro plnění zadaného. Pro rodinu i školu to znamená, že by měli společnými silami ovlivňovat další rozvoj osobnosti dítěte. Kvůli odlišným názorům jedné i druhé strany nemusí docházet k společnému cíli (Jucovičová, Žáčková in Hutyrová a kol., 2019, str. 111).

1.4.2 Chyby ve výchově dítěte s ADHD

O zajímavý názor se podílí autorky Pugnerová, Kvintová, kdy nezpochybňují tvrzení, že dítě nezískalo ADHD výchovou a příčina je již v průběhu jeho vývoje. Poukazují na možnost edukaci toto ovlivnit. Ta spočívá v tom, že se vyvarujeme chyb, které by mohly spíše ještě prohloubit problémy v chování. Nesprávné je, pokud ti nejbližší z okolí se nedomluví na jasných pravidlech, jaké postupy a nároky budou na dítě vyvíjeny. Když jeden něco zakáže, nesmí druhý povolit. Dokonalost není také to, co bychom měli za každou cenu vyžadovat. Nemělo by se to přehánět se svobodou ani přehnanou důsledností (M. Pugnerová, J. Kvintová, 2016, str. 184).

2. TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE

2.1 Vymezení pojmu těžká mentální retardace

Odborníci mají různé názory na definování mentální retardace. Krejčířová upřesňuje diagnostiku u IQ v pásmu 20-34 jde o těžké mentální postižení. Vývoj je více limitován ve všech oblastech vyžívání osobnosti. Dítě je omezeno jak po mentální stránce, tak i v oblasti motorických dovedností. Většinou se přidružují i další postižení jako oční a sluchové vady v různém rozsahu, řečové vady, kdy je řeč omezená slovní zásobou. S problémy se setkáváme při oblékání a obouvání, stravování, tělesné hygieně, péči o zdraví, při přípravě osobních aktivit, při komunikaci a v časové a prostorové orientaci (D. Krejčířová in P. Říčan, D. Krejčířová a kol., 1997, str. 154).

Konkrétnější je Boučkova specifikace a to: „ Těžká mentální retardace (dříve idiotie, IQ 20-34, tvoří 7% všech MR). Je charakterizována tupým výrazem tváře, minimálními řečovými projevy (skřeky- event. jednotlivá slova), jsou nevychovatelní (nenají se samostatně, neudržují osobní čistotu) a musí být většinou umístění v ÚSP nebo v psychiatrických léčebnách při neklidech. Bývají přítomny defekty somatické, smyslových orgánů, CNS (spasmy, pohybové stereotypie apod.) “(Bouček, 2003, str. 74). Emerson při vyjádření svého vysvětlení pojmu těžké mentální retardace zmiňuje Inteligenční testy s hodnotou < 50, které poukazují na jedince, který má problém s přizpůsobením se pravidlům nastaveným společností. Už v časném věku rozpoznáváme odchylky ve vývoji a kognitivní úrovni v porovnání se stejně starými dětmi. Je potřeba se více dítěti věnovat a pomáhat mu, aby rozdíly nebyly tolik patrné. Setkáváme se u tohoto stupně postižení s organickým postižením mozku v kombinaci s pohybovými problémy nebo také poruchami smyslových orgánů (E. Emerson, 2008, str. 13). Patrný rozdíl, oproti středně těžké mentální retardaci popisuje Bendová, Zikl, ten spočívá v tom, že mimo více viditelných problémů s poruchou motoriky se setkáváme s nárůstem počtu vad, které poukazují na nesprávný vývoj jedince.(Bendová, Zikl, 2011, str. 14-15).

Slowík (2007) popisuje, že ke snížení rozumových schopností může také dojít i vlivem poškození hlavy, a to v důsledku zranění, pooperačních komplikací nebo po prodělání závažnějších onemocnění jako je zánět mozkových blan, mozková mrtvice nebo Alzheimerova choroba (J. Slowík, 2007, str. 112).

2.1.1 Inteligence

To, že ani dnes se neseťkáváme s jednotným názorem, jak přesně definovat inteligenci zmiňuje Černá, která dále obeznamuje své čtenáře s faktem, že tématem se zabývají dva obory a to psychologie a psychopedie. Má jít o posouzení, jak se jedinec adaptuje k prostředí, ve kterém žije. To vše je hodnoceno (Černá, 2015, str. 76).

Urbanovská poukazuje na odlišnost řešení problémů a možnost učit se novým věcem a začlenit se. Každý má jiné dispozice. U dětí ve školním věku je názorně vidět rozdílnost v možnostech chápání a rozvíjení se v tom, co už umí. Více se zaměřujeme na psychickou, fyzickou a rozumovou dovednost (E. Urbanovská in J. Kantorová a kol., 2008, str. 236).

„Moderní teorie pracuje s různými typy inteligence u člověka (abstraktní, praktická, sociální atd.), stále se ovšem vyskytuje potřeba kvantifikovat (měřit) inteligenci, která kdysi vedla Sterna (1871-1938) až k definování inteligenčního kvocientu (IQ) jako poměru mentálního a fyzického věku.“

$$IQ = \frac{\text{mentální věk}}{\text{chronologický věk}} \times 100$$

(J. Slowík, 2007, str. 113)

Postup, jak rozlišit děti dle jejich intelektových schopností popsal A. Binet. Ten se touto tematikou zabíral již v minulém století. Bádal pomocí vyhodnocení inteligenčních testů, které mu měly ukázat, v jaké míře dokáže jedinec tyto testy vyplnit (Valenta, Müller, 2004, str. 82).

Fontana se zmiňuje o možnosti dědičnosti inteligence, na kterou poukazovali už dřívější odborníci. Vytvořili názor, že se s inteligencí člověk rodí, protože by nebylo možné ovlivňováním okolí ji vybudovat. Má jít o přirozenou nadanost, se kterou se setkáváme při plnění inteligenčních testů. S těmi se setkáváme ve vzdělávacím procesu u přijímacích řízení nebo v jiných situacích kdy je potřeba zjistit úroveň inteligence jedince (Fontana, 1997, str. 115 -118).

2.1.2 Projevy mentálního postižení

Projevy jsou různé u každého jedince. Setkat se můžeme s různými kombinacemi a odlišná bude i míra toho, jak dítě bude interpretovat své nedostatky. Rysy jsou znatelné už v raném věku, kdy si postupně okolí všímá rozdílů ve srovnání s intaktními dětmi. Více se upíná na rodiče, chová se dětinsky a poznáme to při vzájemné komunikaci a reakcích na podněty. V některých případech s dítětem rozhovor nemůžeme učinit, protože se nedokáže dostatečně vyjádřit nebo odmítá kontakt s ostatními, mimo svoje nejbližší. Také je potřeba zvažovat, jak se ptát, aby se to dotyčného nedotklo, protože je citlivější a může dotaz vztáhnout na svoji osobu a reagovat nepřiměřeně, protože nás špatně pochopí. Často také pozorujeme stereotypní chování, kdy musí mít vše své místo a řád. Dalšími zvláštnostmi jsou problémy s hrubou a jemnou motorikou, oční vady, opožděný vývoj rozumových schopností, řeči a reakcí, setkat se můžeme i se ztrátou pudu sebezáchovy. Špatná orientace v čase a v prostoru je jedním z mnoha nežádoucích projevů (M. Valenta a kol., 2014, str. 29-30).

2. 1. 3 Diagnostika mentálního postižení

Už rodiče pozorují změny a s podezřením, že něco není v pořádku, přichází k dětskému lékaři, který se obrátí na odborníky, kteří se budou snažit přijít na příčinu nedostatků v rozvoji dítěte. Není moc způsobů jak získat jednotný názor. Ten se vytvoří až dlouhodobějším pozorováním schopností a dovedností dítěte, ve srovnání s vrstevníky. Postupně dochází k nashromaždování informací z vyšetření, než dojde k jednotnému názoru, o jaký druh postižení se jedná. V některých případech lze diagnostikovat syndrom ještě v době těhotenství, kdy se provádí vyšetření a při podezření je matka podrobena dalším vyšetřovacím metodám, které dokáží přítomnost vady prokázat (J. Slowík, 2007, str. 112).

2.1.4 Zvláštnosti jedince:

Počítky a vjemy	Nesoustředěnost, orientace, nepochopení reality, plnění činnosti s větší časovou dotací, omezení smyslového vnímání, opožděný psychický vývoj.
Rozvoj řeči	Nedostatek fonemického sluchu má vliv na artikulaci. Omezená slovní zásoba. Špatné skládání vět.
Myšlení	Nechápe, co po něm vyžadujeme. Neumí použít, co už umí, když je potřeba. Nedokáže oddělit skutečné od neskutečného.
Paměť	Učí se bez logiky. Méně si zapamatují a rychle zapomínají. Nezvládnou si vzpomenout na to, co již umí.

Tabulka zpracována na podkladu textu (J. Pipeková in M. Vítková, 2004, str. 302)

2.2 Vzdělávání a výchova mentálně postižených

Vzdělání je získávání nových informací a umění s nimi pracovat. U výchovy se spíše zaměřujeme na zdokonalení projevu a vlastností, které mají prezentovat jedince. I jedinci s těžkou mentální retardací mohou dále prohlubovat své schopnosti a v rámci jejich možností se individuálně zaměřujeme na to, co zvládají. Vzdělávání může probíhat pomocí rehabilitace k udržení těch dovedností, které se do té doby zvládali. Podněcováním k činnosti dokáže mozek pracovat a tím rozvíjíme změnu v chování, zpracování smyslových podnětů a zvýšení pohybových aktivit. Snaha dosáhnout samostatnosti, pokud to je možné, se stává prioritou (I. Švarcová, 2000, str. 22, 98-101). Od roku 1999 byla snaha, aby se děti s mentálním postižením mohly zařadit mezi děti, „zdravé“, což se nevedlo i přesto, že v roce 2005 už to schvaloval zákon. Nyní je možné žáky s lehkou a středně těžkou mentální retardací zařadit do základních škol praktických. Základní školy speciální navštěvují děti s těžkou mentální retardací, žáci s mnohočetnými poruchami u jednoho jedince a jedinci s poruchami autistického spektra (J. Slowík, 2007, str. 116).

U tohoto postižení se klade důraz hlavně na osvojení způsobu, jak se dokázat co nejvíce o sebe postarat. Vše je možné realizovat pouze pod dohledem. Vzdělávání je omezené a stálým opakováním se zaměřuje na to nejdůležitější. Vzhledem k opožděnému vývoji je důležité uvědomit si, že i k pochopení učiva může docházet o něco později.

(Franiok, 2007, str. 39). Edukace u dětí s mentálním postižením je náročná, a proto probíhá v podstatě celý život. Počátky výchovy a vzdělávání těchto dětí jsou už v rodinném prostředí nebo v ústavní péči, pokračuje ve školských zařízeních. Vzhledem k problémům jedinců probíhá delší čas a s neustálým opakováním již osvojeného. Vzdělávání těchto dětí má roli terapie (Fischer, Škoda, Svoboda, Zilcher, 2014, str. 137). Valenta uvádí přesné znění dle zákona: „Edukace osob s mentálním postižením se provádí podle školského zákona, tedy zákona č.561/2004 Sb. (a příslušných vyhlášek MŠMT ČR č. 72/2005 a 73/2005 Sb. v platném znění)“ (M. Valenta a kol., 2014, str. 37).

Langmeier, Balcar a Špitz tvrdí, že dítě s mentálním postižením je schopno se také vzdělávat, protože jeho postižení neznámá, že se nadále nemůže vyvíjet, ba naopak. Snaží se vyrovnat intaktním vrstevníkům. Setkáváme se s dětmi, u kterých jejich nedostatek není hned rozpoznatelný. Zmiňuje se též o plné integraci. Jde o smíšené skupiny lidí s postižením a bez něj, kteří se respektují a nevytváří mezi sebou žádné rozdíly (Langmeier, Špitz, Balcar, 2000, 2010, str. 351).

3. RODINA DÍTĚTE S ADHD A TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Tato kapitola má poukázat na to, jaký význam má rodina. Zvláště pak, když se do rodiny narodí dítě s handicapem, je důležitá soudržnost jako celku a dobré vztahy v rodině. Dítěti v jeho dalším vývoji napomůže zázemí a láskyplná výchova.

3.1 Pojem rodina

Rodina je součást společnosti. Hlavní funkcí rodiny je vytvořit prostředí, ve kterém jednotlivci nalézají naplnění svých požadavků pro spokojený život. Nezbytností je vzájemná spolupráce, vytvoření zázemí, kontakts dalšími lidmi, mít svá přání a snažit se je naplnit. Jednotliví členové rodiny předávají vlastní zkušenosti z generace na generaci a tím se snaží vytvořit náhled řešení různýchsituací.

Rodiny dělíme:

- Funkční rodiny-spokojená rodina
- Problémové rodiny-rodina řeší problém
- Dysfunkční rodiny-rodina nefunguje a potřebuje pomoc
- Afunkční rodiny-rodina nefunguje ani s pomocí
- Náhradní výchovná péče-rodice nahradí (adopce, pěstounská péče)

Tam kde nelze uplatnit náhradní péči, je řešením ústavní výchova.

(M. Rozsypalová, V. Čechová, A. Mellanová, 2003, str. 148)

„Rodina je pro rozvoj dítěte nutná, ale vlastnosti dítěte závisejí na její hodnotě. Autoritářská výchova je stejně neblahá jako příliš slabý rodičovský postoj...“

(N. Sillamy, 2001, str. 182)

3.2. Reakce rodiny zdravotně postiženého dítěte

Pro rodinu nastává nečekaná situace, se kterou se musí postupně vyrovnat. To probíhá vždy jinak, každý reaguje na jeden podnět odlišně. Jde o situaci, která změní dosavadní chod rodiny.

Stadia emočních reakcí

- 1) Šok-emoce se střídají a působí chaos v myšlenkách
- 2) Popření-upínání na jinou pomoc (věří nadpřirozeno, léčitelé...)
- 3) Smutek, zlost, úzkost, pocity viny-obviňují všechny dokola i sami sebe
- 4) Stádium rovnováhy-je přijetím situace
- 5) Stádium reorganizace-Snaží se s problémem žít a přizpůsobit se mu

(D. Krejčířová in P. Říčan, D. Krejčířová a kol., 1997, str. 57, 58)

Rodina se potýká se zcela novou úlohou a je nucena se více zajímat o daný problém, který nastal, jak popisuje Bazalová. Dále doporučuje využití znalosti od kompetentních osob, které by měly být nápomocny zvládnout vše tak, aby byla funkce rodiny co nejméně zasažena. Změny se budou týkat všech členů rodiny. Měli by se vzájemně podporovat, aby se dokázali společně vyrovnat s touto změnou (Bazalova, 2014, str. 85- 89).

3.3. Spolupráce rodiny a školského zařízení

Učitel by měl při komunikaci s rodiči působit empaticky, jak dále uvádí Švarcová, předejde tak tomu, aby rodiče nabyli dojmu, že se dítěti křivdí. Mohou také popírat reálné hodnocení žáka, protože oni nejlépe vědí, co jejich dítě potřebuje. Nejvhodnější je navodit atmosféru spokojeného útočiště než být kritický (I. Švarcová, 2000, str. 90, 91).

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Vzdělávání a výchova žáků s těžkou mentální retardací a ADHD z pohledu asistenta pedagoga a rodiny

4.1 Metodika a cíl výzkumného šetření

Cílem je zjistit průběh výchovy a vzdělávání dítěte s ADHD a těžkou mentální retardací. Další na co se výzkum zaměří je spolupráce školy a rodiny. Hodnocen bude z pozice asistenta pedagoga a rodiny. Pro kvalitativní výzkum nám poslouží kazuistika, polostandardizovaný rozhovor a pozorování ve škole během výuky a v rodinném prostředí. Při zpracování kazuistiky byly využity dokumenty dítěte od lékařů a ze SPC. K pozorování dítěte přispělo plnění praxe a návštěva v rodině.

4.1.1 Design výzkumu

Jako postup při výzkumu je volena případová studie. Jde o jeden ze základních postupů, který je nápomocen při práci s klienty v různých oblastech. Má nám přiblížit konkrétní příběhy lidí. Setkat se můžeme se dvěma typy těchto studií. Jeden slouží pro poukázání na problematiku výuky jedinců a možnosti zkvalitňování vzdělávání, motivaci k lepším výsledkům a pomoci při řešení problémů běžného života díky zpracovaným modelovým situacím.

(Hendl, 2005)

V této práci nejde o čistě kvalitativní design, ale o tzv. smíšený. Ke zpracování nám poslouží nejčastější techniky, a to rozhovory, pozorování a studium dokumentů. Vše zaměřeno na žáky I. ST. SŠ, ZŠ, MŠ a DD ZÁBŘEH. Použiji polo standardizovaného rozhovoru s matkou dítěte a s asistentkou pedagoga, která má dívku na starosti. Těž zařadím techniky přímého pozorování dítěte v přirozeném školním a domácím prostředí. Pozorování probíhá nejen při výuce a volné hře, ale i

při dalších činnostech. Důležitým podkladem pro zpracování kasuistiky bylo seznámení s dokumentací sledovaného dítěte.

Pozorování probíhalo ve škole po dobu 14 dní během asistenční logopedické praxe. Splněna byla v období leden -únor 2021 v délce 60 hodin. Poté bylo vše řádně zaznamenáno a zpracováno.

4.1.2 Místo šetření

Tato škola se nachází v klidnější části města. Je nedaleko centra. Je nejmladší školou ve městě. Postavena byla v 80. letech. Do té doby byl DD a zvláštní škola, každý zvlášť v jiné části města. Toto řešení ucelilo instituty v jeden větší komplex. V provozu je od 1. 9. 1987. Střední škola, Základní škola, Mateřská škola a Dětský domov Zábřeh je školské zařízení, jehož zřizovatelem je Olomoucký kraj. Vykonává činnost střední školy, základní školy, mateřské školy, školní družiny, školní jídelny, dětského domova a internátu. Školské zařízení se skládá ze čtyř budov propojených zastřešeným koridorem. Tři rodinné skupiny DD jsou umístěné na odloučeném pracovišti ve Štítech. Děti DD, které se vzdělávají mimo zařízení, mají školy umístěny v pěším dosahu subjektu nebo využívají velmi dobrého spojení městskou hromadnou dopravou. Základní škola a Dětský domov Zábřeh byla samostatně zřízena ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením). Poskytuje vzdělávání zejména žákům s mentálním postižením všech stupňů, žákům s více vadami v kombinaci s mentálním postižením, tělesným a smyslovým postižením. Vykonává činnost základní školy praktické (ZŠP), pomocné školy, základní školy speciální, dětského domova, školní družiny a školní jídelny. Škola zajišťuje svým žákům volnočasové aktivity. Jedná se o sportovní kroužek, rukodělný kroužek a kroužek keramiky.

4.2 Kazuistika

Ve škole je dívce umožněno učit se ve vedlejší místnosti, aby nerušila spolužáky. Přesto, že jde o dívku s těžkým kombinovaným postižením, je plná elánu a spokojenosti. V místnosti, která slouží pro výuku, má počítač s výukovými programy a veškeré pomůcky, které využívá v hodinách. V této třídě je na hlavní předměty a na předměty jako je hudební výchova, pracovní činnosti a výtvarná výchova je ve třídě se spolužáky, aby se zařadila i do kolektivní spolupráce.

4.2.1 Anamnéza:

Dívka 15 let se souběžným postižením více vadami (těžká mentální retardace, porucha aktivity a pozornosti., další obtíže – trombóza DDŽ, endokarditida trikuspidální chlopně, atrofie pravé ledviny, astma, epilepsie, neurčitá duševní porucha způsobená poškozením a dysfunkcí mozku a somatických nemocí, zraková vada. Těhotenství fyziologické, z 5. gravidity, nekříšena, novorozeneckou žloutenku měla, v novorozeneckém věku prodělala kandidovou sepsi, bronchopneumonii s respiračním selháním, hemoragickou infarzací mozku vlevo, trvale warfarinizovaná, epilepsie, v péči lékařů alergolog, oční, neurolog, nefrolog, kardiolog, hematolog, psycholog, pedopsychiatr.

4.2.2 Školní anamnéza:

Eliška MŠ do 7 let ze zdravotních důvodů nenavštěvovala. Nastoupila do 1. třídy ZŠ po dvou odkladech školní docházky. V první třídě po pololetí přeřazena z praktické třídy do třídy speciální, což se jeví jako nejlepší řešení jak pro školu, tak pro rodiče.

Neustále pobíhá po třídě, není schopna se soustředit na jednu věc, každá maličkost její pozornost odpoutá. V lavici vydrží sedět maximálně 5 minut. Neustále si s něčím hraje, impulzivně reaguje během vyučovací hodiny několikrát. O přestávce na chodbě pokřikuje na členy učitelského sboru, včetně pana ředitele, kterého vnímá jako kamaráda. Na jednoduché otázky není schopna odpovídat. Nekomunikuje a neustále si prosazuje svou. Přítomnost cizí osoby ve třídě ji zajímá, gesty se snaží komunikovat. Sebeobsluha pouze s dopomocí. Jednoduchým instrukcím rozumí. Nutné je neustálé opakování postupu pracovní činnosti, zejména u dodržování hygieny. Při práci vyžaduje dopomoc a vynucuje si neustálý dohled. Neustále zapomíná. Není schopna si zapamatovat, kde co odloží, ani učivo. Má doma

vyrobené učební pomůcky, které by ji měli pomáhat ve výuce. Rodiče se s ní pravidelně připravují spolupracují s paní učitelkou. Vzdělávána je podle ŠVP ZV-ZŠS 1. díl s vypracovaným IVP. Aktuálně dívka v 7. ročníku. Pracuje s podporou asistenta pedagoga.

4.2.3 Rodinná anamnéza:

Eliška žije v úplné rodině se čtyřmi staršími sourozenci. Oba rodiče zaměstnaní. Otec (46 let) pracuje jako dojič na farmě a má ještě jako druhé zaměstnání soukromé zemědělství. Vyučen řezník. Matka (45let) pracuje jako asistent pedagoga. Dívka žije ve společné domácnosti s otcem, matkou a o rok starší sestrou. Otec vlastní rodinný dům na samotě v menší vesnici. Sourozenci jsou bratr (26let), sestra (24let), bratr (22let) a sestra (16 let). Sourozenci už se osamostatnili a žijí ve svých bytech, což Eliška špatně nese, nedokáže pochopit, proč odchází z domu.

4.2.4 Sociální anamnéza:

Dívka vyrůstá v úplné rodině. Kvůli zdravotním problémům je více závislá na matce, která na ni neustále dohlíží, aby předešla úrazu z důvodu zdravotních komplikací. Důvodem též je častá absence otce v domácnosti, který vykonává po návratu z práce další zaměstnání. Věnuje se vlastnímu zemědělství. Elišce se více věnuje matka. Dříve se upínala na sourozence, ale po jejich odchodu z domova se snažila vyrovnat s touto situací. K sourozencům vzhlížela a snažila se napodobovat jejich chování (Chtěla by kouřit jako starší bratr, obarvit si vlasy jako sestra...). Tím, se podstatně její vývoj posouval dopředu. Motivací zajisté byla o rok starší sestra, které se snažila vyrovnat. Vzhledem k četným omezením je výchova vedena s větší tolerancí. V úvahu je bráno to, že má sklony k sebepoškození, kdy si je schopna po těle vyškrabat hluboké ranky.

Forma vzdělávání:

Denní, dívka chodí pravidelně do školy.

4.2.5 Speciálně pedagogické vyšetření:

Tmavovlasá dívka s brýlemi, je vyšetřena ve známém prostředí školy. Při příchodu do kmenové třídy probíhá společná část, rozhovor paní učitelky s žáky, kdyspolečně hodnotí úspěšnost školního projektu. Dívka se usmívá, přítomnost neznámé osoby ji zajímá, gesty i slovy vybízí ke společné interakci. Odcházíme do místnosti

kde probíhá individuální práce, dívka aktivně odemyká dveře, ihned se přesouvá k PC, který pro ni představuje velkou motivaci. Na výzvu paní asistentky usedá k pracovnímu stolu, celkem ochotně předvádí řízenou činnost. Dívka poměrně dobře navazuje kontakt s neznámou osobou, pokud je ve známém prostředí a v blízkosti známých pečujících osob. V průběhu vyšetření patrný obtíže s koncentrací pozornosti, dívka se průběžně doptává, kdy se již bude moci věnovat své oblíbené činnosti, usměřující pokyny paní asistentky respektuje. V úvodu zkouší obtahování předkreslených obrázků pastelkou. Činnost se daří pouze za předpokladu, že je dívka instruována o dalších krocích, slovně pobízena. V opačném případě začíná obrázek mechanicky vykreslovat, linie jsou nepřesné, často přetahuje. Při práci na výzvu mění barvy, při výběru barvu automaticky pojmenovává, modrou a zelenou si plete. Dívka trénuje ve výuce čtení písmen A, E, I, O, M, písmena plete, tipuje. Zápis písmen zkouší hůlkovým písmem, při tréninku používá písanku hůlkového písma. Při psaní nutná dopomoc, průběžná motivace. V matematice pracuje s čísly v oboru do 3, správně určí množství, čtení a zápis čísel s dopomocí. Základní geometrické tvary třídí

s dopomocí. S oporou o názor trénuje také sčítání a odčítání. Následně se dívka dožaduje odměny, se souhlasem asistentky usedá k PC, kde si zkouší psaní písmen na klávesnici PC, poté si vyhledává oblíbená videa na internetu. Dívka komunikuje verbálně, nejčastěji v jednoduchých větách. Jednoduchým instrukcím rozumí, v průběhu práce si verbálně a gesty vynucuje pozornost, spolupráci. V rámci výuky si v letošním školním roce vyzkoušela s úspěchem práci s keramickou hlinou, ráda navštěvuje školní pozemek. V sebeobslužných činnostech nutná kontrola, verbální instrukce, neustálé opakování pracovního postupu, zejména při dodržování hygieny.

Dívka stoluje samostatně, jídlo z důvodu dietního opatření rozděleno do několika menších porcí. Organizační forma vzdělávání vyhovuje, proto v ní doporučeno pokračovat. Ve výuce je vhodné zaměřit se na rozvoj sociálního čtení a počtů, činnosti zaměřit s ohledem k jejich praktické využitelnosti. Dále nutný trénink sebeobslužných činností, samostatnosti. S ohledem k četným zdravotním omezením nutná dopomoc asistenta pedagoga po celou dobu pobytu dívky ve škole.

(zdroj: zpráva ze SPC)

4.2.6 Pozorování I

Pozorování probíhá na SŠ, ZŠ, MŠ a DD Zábřeh. Škola vzdělává okolo 70 žáků v 8 třídách Základní školy praktické, ve 2 třídách Základní školy speciální a od školního roku 2015/2016 ve 2 třídách Praktické školy jednoleté. Škola poskytuje vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením), mezi žáky jsou zařazeny i děti s různým stupněm mentálního postižení, souběžným postižením více vadami a žákům s poruchou autistického spektra. ŠVP ZŠS umožňuje poskytovat žákům vzdělávání podle jejich možností a schopností. Na začátku si stanoví cíle, které jsou reálné, přibližují se aktuálním trendům a probíhají dle změn vzdělávací politiky. Proto, aby byly vzdělávací podmínky splněny podle představ, vytváří škola pozitivní klima. Zabezpečuje také podmínky pro uskutečnění příznivých sociálních vztahů mezi žáky s různým stupněm zdravotního postižení. Při vzdělávání žáka podle ŠVP ZŠS škola věnuje více času předmětům jako je řečová výchova a hudební výchova, které patří mezi povinné předměty. V případě vzdělávání žáků podle vzdělávacího programu „Pomocná škola“ je zařazen do výuky, také volitelný předmět základy informatiky, který pomáhá žákům osvojit si základní dovednosti práce s PC, který má být využit jako součástí zdroje informací ke vzdělávání. Také má pomáhat v komunikaci s ostatními. Kvalitu výuky obohacují zajištěním školních i mimoškolních aktivit, zapojením žáků do soutěží, účastí na školních projektech. V rámci možností je výuka obohacena o vycházky na určité téma, návštěvami výstav a kulturních představení, exkurzemi, výlety a účastí na sportovních akcích. Zajišťovány jsou také besedy, které slouží pro motivaci k vybudování zájmů a k rozvoji buď samostatně nebo společně se žáky ZŠP, což vytváří prostor pro seberealizaci žáků a rozvoj jejich vědomostí podle názorných ukázek. K zajištění speciální péče poskytované žákům ZŠ jsou využívána různá podpůrná opatření (např. speciální výukové metody, učební, reedukační a kompenzační pomůcky, Stimulační vzdělávací plány), která souhlasí s doporučeními školského poradenského zařízení.

Eliška se vzdělává ve vedlejší místnosti. Má zde vlastní lavici a spoustu pomůcek pro názorné učení. Na vedlejší lavici má počítač, který má jako učební pomůcku.

Využívají jí spíše za odměnu jako motivaci. Ráda na něm pracuje. Má několik počítačových vzdělávacích programů na různé předměty. Práce s nimi, se jí velice líbí. Místnost je dobře větrána a je v ní dostatek světla. Asistentka, která ji má na

starost, sedí vedle ní. Po ruce mají dostatek pracovních listů, omalováněk, knih, Několik druhů kartiček pro nácvik globálního čtení. Kartičky jsou vytvořené na různá témata (ovoce, zelenina, členy rodiny, předměty, prostředky,...).

V průběhu hodiny sedí v lavici a neustále se vrtí. Bere věci do ruky a hraje si s nimi. Na lavici má vše své místo, jinak to začne upravovat, dle svých představ. Patrná je vada řeči, nevytvoří větu z více jak tří slov. Věnuje se zadaným činnostem, jen v kratší časové dotaci. Snaží se stále mluvit o něčem jiném než má. V nestřeženém okamžiku si vezme tužku a čmárá si dle vlastního uvážení na vše, co jí přijde pod ruku. Nedbá toho, že má začít dělat zadané úlohy. Je vidět, že už by ráda něco jiného, láká ji počítač. Nevydrží ani chvíli nemluvit. Stále se na něco ptá. O přestávce mě bere sebou do třídy a představuje mi ostatní spolužáky. Je, jediná dívka ve třídě společně se šesti spolužáky. Chlapci jsou v jiných ročnících. Jeden je ve čtvrtém, druhý v osmém a čtyři chlapci jsou v desáté třídě. Elišku mají v oblibě. Je přátelská a ráda si s nimi povídá. Právě byla přestávka na svačinu a žákyně mi názorně předvedla, jak i jídlo jí ve spěchu. Na hodinu opět opouští třídu a je vidět, že se jí to moc nelíbí. Ještě předkládá paní učitelce splněné úlohy ze psaní. Byla pochválena. Paní učitelka pochvalou moc nešetří. Jde o dobrý způsob jak děti motivovat k další činnosti. První dvě hodiny se dívka věnovala činnostem a na začátku třetí hodiny už přemlouvala, zda nemůže na počítač. Čtvrtá hodina je už volnější, věnují se řečové výchově. Potom už odchází domů.

4.2.7 Rozhovor I

Rozhovor probíhal ve školním prostředí. Zaměřen byl na otázky kolem spolupráce mezi školou a žákyní, a také jejími rodiči. Dotazovanou byla paní asistentka. Vše proběhlo v pořádku. Odpovědi byly dostačující k tomu, abych mohla později vyvodit závěry a vytvořit si vlastní názor na celou problematiku.

Kolikátým rokem pracujete s Eliškou?

„Letos jsme spolu už 7. rok. A myslím si, že už máme na co vzpomínat. Na začátku jsme na sebe hleděly a nevěděly, co jedna od druhé může čekat. Doufám, že ještě spolu budeme, dokud nedokončí své studium.“

Jak probíhá vaše vzájemná spolupráce?

„Je to jak na houpačce. Jednou jsem nadšená, jak nám to jde a z toho jsou dny, že ať dělám, co dělám, nezmůžu nic. Prostě si postaví hlavu a tím jsme skončili. Veškerá motivace je někdy zbytečná. Ono je to těžké, snadno se unaví. Musíme první hodiny pracovat na věcech, u kterých požadujeme důslednost, a postupně ulevovat. Motivací pro ni je, že když zvládne práci udělat dobře, může potom pracovat na počítači. To byste asi koukala, jak je ochotná vás poslouchat a pracovat tak, jak má.“

Je práce s Eliškou hodně náročná?

„ Na začátku před těmi 7 lety jsem měla pocit, že nezvládnou pracovat s dítětem, které je neposedné, zajímá ho vše kolem dokola, jenom ne učení. Chvíli nám to trvalo, než jsme si na sebe zvykly a zjistily, co si můžeme dovolit. Naučila se postupně nejprve vydržet po dobu vyučovací hodiny sedět a nepoletovat, přestala i pokřikovat po kolemdoucích na chodbách školy. Běžně každého oslovila,, ahoj“. Šlo to po malých krůčcích, ale vyplatilo se to. Myslím si, že jsme si spolu tak nějak sedly.“

Jak plní zadané úkoly?

„To je to, co zatím nezvládáme tak, jak bychom chtěly. Moje představa se liší od toho, co mi Eliška dokáže nabídnout. Vše dělá ve spěchu. Honem, ať už mám klid. Nesoustředí se. Stačí, že někoho slyší za dveřmi a pozornost už je pryč. Vzhledem k tomu, že neumí psát, stále trénujeme motorické cviky a nácvik psaní písmen. Psát se učí hůlkovým písmem. Zatím se jí vede A, V a čárky, ale problém máme dostat se do řádku. Je vidět, že i zde nerespektuje hranice. Pokud máte na mysli úkoly domácí, tak ty pravidelně nosí v pořádku. Ještě se vždy pochlubí, že vše sama udělala. Je to poznat, její zbrkllost neovlivní ani rodiče. Tím pádem je vidět její samostatná práce. Což je dobře. Dříve se snažila matka vést jí ruku, to se proti ní obrátilo, začala zneužívat její pomoci a fungovat měla jako podej, udělej. Paní učitelka vše mamince vysvětlila. Ta dala na její rady. Pokud si neví s něčím rady paní učitelka jí je nápomocná. Má dlouholeté zkušenosti. Ve školství pracuje již 38 let. Setkala se během té doby se spoustou žáků s různými druhy postižení, včetně jejich kombinací“

Jaký máte názor vy na to, že by měla rodina spolupracovat se školou?

Myslím si, že vzájemná důvěra, pravidelné konzultace pomáhají hlavně Elišce. Má tak pocit bezpečí, když ví, že maminka přichází pravidelně na schůzku s paní učitelkou. Zazněly tu několikrát hlášky,, když kamarádíš s mamkou, tak jsi i moje

kamarádka“. Třídní kolektiv tu máme bezva, slečna tu je spokojená. Fungujeme tu jako rodina. I tak je potřeba komunikovat. Je důležité vědět, zda nedošlo k změnám v jejím chování, když je doma. Myslím si, že tím, že si předáme, jak já říkám raport, pomáháme si vzájemně. Víme, čemu předcházet, co v daných okamžicích čekat a jak se zachovat. Rodině pomohly také naše rady, co se týče důslednosti ve výchově, zvládnání některých situací, jako přimět ji k nějaké činnosti, pokud možno bez vztekání. Také je dobrá spolupráce už jen proto, že se přidává SPC a společnými silami dokážeme dítěti co nejlépe pomoci se dál rozvíjet. Každý přijde s nějakým nápadem a vzájemně si radíme, jak ho realizovat a co k tomu potřebujeme.“

Jak byste hodnotila přístup rodiny vaší svěřenkyň ke vzdělávání jejich dcery?

„Určitě bych rodinu pochválila. I když v tomto případě spíš matku. Setkáváme se tu s různými lidmi, ale s maminkou Elišky si velice rozumíme a vítáme, že i ona sama má snahu podílet se na tom, aby se její dítě přes všechny okolnosti posouvalo dál, i když vidí, že to, co se naučí, zase zapomene a stále se opakuje vše dokola. Spíš se společnými silami snažíme, aby si osvojila základy hygieny, stravovací návyky, dodržování pitného režimu, zkrátka sebeobslužné práce. Což by určitě mámě ulevilo na starostech, jak to s ní jednou bude, až.... . Zatím funguje, jako podej, udělej. To je zrovna to, co se snažíme společně změnit.“

Co vám tato práce dala?

Určitě spoustu zkušeností. Názorně také vidím, že dítě s ADHD a těžkou mentální retardací je schopno se učit novým věcem. Dříve by to tak nebylo. Více se teď snažíme naučit Elišku základy v péči o sebe samou. Zavazování tkaniček se nám nedaří kvůli motorice. Maminka si pochvaluje, že už si zvládá namazat chleba sama, což dříve nechtěla. A takové úspěchy jsou to, co vás zahřeje u srdíčka. Když zjistíte, že i vy můžete něčím přispět a něčemu ji naučit.

Sice jste už naznačila, ale měnila byste své zaměstnání?

„To určitě ne. Moc mě práce baví. Setkávám se s názory, proč tuto práci dělám, „vždyť to musí být na bednu“. Neztotožňuji se s touto myšlenkou. Je to náročné na psychiku, to ano, ale člověk se časem naučí nebrat si některé věci až tak. Přála bych vám prožít přestávku ve třídě s našimi žáky. To jsou samé perličky. Posledně se tak bavili a moudro znělo, „my divní nejsme, to jsou ti kolem nás, oni snad ani nejsou normální“. To vás navede na myšlenku, jestli nemají tak trošku pravdu, kdo

určuje co norma pro posouzení, kdo, jak na tom jsme. Co kdyby oni škatulkovali nás.... Jsem ráda za to, že mi vstoupily do života, změnili mi pohled na svět jako takový.“

Nemyslíte si, že může být kladný přístup rodiny ovlivněn tím, že maminka pracuje také jako asistentka?

„Možná tomu tak je, prakticky vidí sama, co a jak je třeba, že tím, že dítě bude prosazovat a rozmazlovat za každou cenu, nepomůže ani jí, ani žákyni. Neudělá to z ní lepší matku. Změnila svůj postoj k celé situaci a přestala sama ustupovat ze svých požadavků. Prostě se k tomu dopracovala. Ono vše chce svůj čas a každý se musíme učit novým věcem.

Kladete si někdy otázku, zda by škola postupovala ve spolupráci stejně i s ostatními rodiči? „To víte, že ano. To záleží na tom, jak se k tomu postaví rodiče. Spolupráce je jim nabídnuta stejně jako v tomto případě. Tady si na to nehrajeme,, znám, tě tak se chovám jinak“, prostě možnosti jsou a stačí jen je využít. Je pravda, že lidé jsou různí, a tak i ten kontakt je závislý na spoustě okolností.“

4.4 Metody výuky

4.4.1 Individuální práce se žákyní v průběhu výuky

Důraz je kladen na rozvoj praktických vědomostí a dovedností, sociální čtení a sociální počty. Vhodné volit témata běžného života, využít názorné pomůcky, předměty denní potřeby například obchod a nakupování, vaření, časová orientace, dopravní značky a symboly. V rámci sociálního čtení je možno pracovat se soubory obrázků, s piktoqramy, letáky a podobně. V rámci sociálních počtů se zaměřují na symboly a čísla, které se objevují v okolním prostředí. Během práce je nutná průběžná motivace, vhodné využití motivační tabulky, kdy se předem určí počet úkolů a za každý splněný úkol následuje zpětná vazba v podobě nálepky. Jakmile má nálepku u všech zadaných úkolů, teprve potom následuje odměna. Vhodné jsou také pomůcky strukturovaného učení (tabulky, přehledy).

4.4.2 Organizace výuky

Důležité je zajištění klidného pracovního prostoru bez výraznějších rušivých elementů. V rámci hlavních vyučovacích předmětů či při relaxaci je dívka sama s asistentem ve vedlejší třídě, ostatní čas tráví dívka společně se spolužáky ve třídě pod vedením učitele. Činnosti během dne je potřeba střídat a volit individuální pracovní tempo i časový harmonogram vycházející z aktuálních potřeb dívky. Nutná prevence únavy, střední míra zátěže s ohledem na zdravotní stav. S ohledem na zvýšenou unavitelnost nutno zařadit stěžejní předměty a učivo vždy na začátek dne, postupně snižovat náročnost až k relaxačním aktivitám.

Relaxační činnosti

Relaxace je významnou součástí denního režimu. Elišce umožňujeme dostatek odpočinku dle jejich individuálních potřeb, respektujeme její zvýšenou unavitelnost. Poskytujeme dostatek volného pohybu v přírodě (v parku, na dětském hřišti, v atriu školy a na školní zahradě) i v interiéru školy. Maximálně využíváme metody práce vhodné pro tuto věkovou kategorii – situační učení, spontánní sociální učení (nápodoba), prožitkové učení, učení hrou a činnostmi. V plné míře akceptujeme vývojová specifika dítěte. (individualizace a diferenciacce). Proto volíme činnosti jednoduché, časově nenáročné, prakticky využitelné (vycházející z reality, která dítě obklopuje), podnětné a probíhající ve známém prostředí, kde se dítě cítí bezpečně a jistě.

Jazyk a řeč

Zaměřují se především na:

- pojmenovat většinu toho, co se týká člověka a jeho zdraví
- vést rozhovor na dané téma
- učit se nová slova a aktivně je používat
- popsat běžnou i krizovou situaci a svůj aktuální zdravotní stav
- umět přivolat pomoc

- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu

Dále rozvíjejí poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace:

- přemýšlet, vést jednoduché úvahy a to, o čem přemýšlí a uvažuje, také vyjádřit
- vnímat, že je zajímavé dozvědět se nové věci, využívat zkušeností v praxi
- úmyslně si zapamatovat důležité informace a vybavit si je
- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího)
- ve známých a opakujících se situacích a v situacích, kterým rozumí, ovládat svoje city a přizpůsobit jim své chování
- vyjádřit souhlas i nesouhlas; říct „ne“ v situacích, které to vyžadují (v ohrožujících, nebezpečných či neznámých situacích); odmítnout se podílet na nedovolených či zakázaných činnostech apod.
- být citlivé ve vztahu k nemocným a postiženým
- vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení
- zorganizovat hru
- respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla, přijímat vyjasněná a zdůvodněná povinnosti

V hodině matematiky

Hodina probíhá, formou hry, učí se počítat sčítání a odčítání do 3. Na matematiku má výukový program, ke kterému se vrátíme až po splnění všech úkolů. Procvičili jsme si psaní čísla 2 a po vypracování všech zadaných úkolů si mohla vymalovat obrázek. Úspěch, je dostat ji pod kontrolu co nejdéle, tak, aby zvládla udržet pozornost a splnit zadané úlohy. Udělali jsme určitě kus práce. Průběh hodiny je náročný pro žákyni i asistentku. Neustále musíte mít v záloze něco čím, ji zabavíte. Výuka probíhá formou hry, jak už bylo zmíněno. A to tak, že při počtech máte třeba příklad

3-1=2 , aby fungovala spolupráce, je třeba názorně ukázat a popsat např., děda má tři rohlíky, snědl jeden, kolik mu jich zbylo“. Tento způsob se jí líbí a snaží se pracovat

Požívané pomůcky:

Matematika pro 1. ročník ZŠ, Je nás pět- cvičebnice počtů s omalovánkami pro speciální školy, pracovní sešit k počtům 1 a 2, Dobble s čísly, počítadlo, razítka, kartičky s počtem bodů a čísly, atd. Výukové programy na PC od fa Petit Olomouc. V hodině jsme použily okopírované listy z,, Je nás Pět.“ Připravují se vždy maximálně 2 listy a jeden list pro nácvik psaní číslic 1 a 2. Při psaní je potřeba ji vést slovně, jedeme nahoru a dolů. A máme 1 jako bič. Pokud se nevede tak si začne čmárat ledabyle. Poté se přechází na počítání příkladů na sčítání a odčítání do 3. Příklad, vždy musí mít grafické zobrazení, jinak je nedokáže pochopit.

Hodina psaní

Při hodině psaní jsme se věnovali nejprve grafomotorickým cvikům na uvolnění ruky a potom jsme trénovali psaní čárek. Opět jsem si nachystala předem materiály.

Nejsou spatné listy, kde jsou říkanky, které Elišku moc baví. Opakuje básničku a zároveň píše. Čárky píše jen ve větších řádcích, čím jsou menší, tím je horší její práce. Nemá ráda, když má vymezené hranice.

Pomůcky: tužka, hůlková písanka, Moje první psaní, kde jsou uvolňovací cviky s říkadly, písanky pro 1. třídu

Hodina prvouky

V hodině prvouky jsme probírali, jak se chovat při požáru. Pomocí pracovních listů, zhlédnutí obrázků v učebnici jsme si zopakovali, jak postupovat v případě požáru, jaká jsou správná telefonní čísla záchranných složek či jak poskytnout první pomoc. Vyprávěli jsme si o důležitosti práce hasičů a ukázali si, jak například funguje poplašné zařízení v domě.

Vysvětlili jsme si správný postup při ochraně svého zdraví, pracovali s příběhem o hašení požáru a nechybělo ani výtvarné ztvárnění červených plamenů, které jsem připravila na obrázku požárního zásahu, které si jako za odměnu vymalovala.

Obrázek zmenšený pro ukázkou.

Pomůcky: Smyslová výchova-soubor námětů, Věcné učení v podobě pracovního sešitu, obrázky ke stažení z internetu, kartička s čísly záchranného integrovaného systému, dětský mobil pro ukázkou, jak správně telefonovat, obrázky s hasiči při práci.

Hodina řečové výchovy

Jedním z předmětů je řečová výchova, která je v rozvrhu 2- 3x v týdnu. Zaměřují se na fonační cvičení, napodobování hlasů a zvuků, akustickou diferenciaci, masáže mluvidel. Rozvoj aktivní slovní zásoby se zrakovou podporou (citoslovce, podstatná jména, slovesa, přídavná jména, zájmena, číslovky) – verbálně nebo AAK. Podpora tvoření krátkých vět (2 až 3 slova) – verbálně nebo AAK – popis obrázků, případně jednoduché rozhovory. Říkaný s pohybem nebo s jinou zrakovou podporou. Doplnění známého příběhu se zrakovou podporou – slovně nebo pomocí AAK. Zapojují kinetické hry na rozvoj jemné motoriky. Návěst a procvičování

alternativního ovládní počítačových komunikačních programů. Práce s počítačovými programy. Stejně jako na každé jiné hodiny si připravují pomůcky, které jsou vhodné k danému tématu. Některé hodiny minimálně jednou týdně propojují s relaxací, kdy se snažím v rámci možností dívku udržet v klidu. Jako pomůcku mimo vyjmenované používám i kartičky pro výuku globálního čtení. V řečové výchově je uplatňují k rozvoji slovní zásoby.

5. Rodina s postiženým dítětem

Zde nám jako výzkumná metoda poslouží rozhovor, který má usnadnit komunikaci a lépe pomůže nahlédnout na situaci rodiny. Vzhledem k tomu, že se osobně znám se členy rodiny, vyšli mi vstříc a rozhovor mi poskytli. Společně s touto metodou využiji i metodu pozorování, kdy mám možnost po nějakou dobu nahlédnout na chod rodiny avzájemnou spolupráci.

5.1. Pozorování II

Pozorování proběhlo v prostředí, které je Elišce nejvíce příjemné. A to v místě bydliště. Bydlí na samotě mezi vesnicemi v krásném prostředí. Nedaleko domu je les a kolem dokola louky. Působí to zde jako v pohádce, což dokáže pohladit po duši. Vzhledem k tomu, že mě už Eliška zná, hned se mnou komunikovala. Vše mi chtělahonem ukázat. Neustále poskakovala a snažila se mi ve spěchu vše vysvětlit. Je zvyklá neustále mluvit a má ráda ve své blízkosti posluchače, kteří jsou trpěliví a nechají ji domluvit. Pokud dojde k nepochopení, snaží se pomocí gest a znázornění vysvětlit, co má na mysli. Působí jako spokojený človíček. Dle rodičů tomu tak je.

K její spokojenosti stačí velice málo, má své oblíbené činnosti a zálibu má také v jídle. Během mé návštěvy opakovaně hledala, co by si ještě mohla dát. Rodiče jí pořídili menšího psa, o kterého se snaží postarat. Ráda mu strká pamlsky a hraje si s ním. Pobíhá od místa k místu a přemýšlí, co by ještě mohla ukázat. Opakovaně se stane, že se zasekne a opět se zeptá na to, co už se ptala. Pokud se jí neodpoví, dotaz znovu položí a očekává reakci. Pokud něčemu nerozumí, je potřeba ji to vysvětlit, nejlépe názorně, pokud to je možné. Během rozhovoru se snaží nalévat pití, ale přelege. Nedokáže odhadnout míru. Při pohledu na ruce je vidět, že se v nedávné době škrábala. Po starších ranách jí zůstávají nepěkné jizvy. Dle matky tomu nelze předcházet. Stačí chvilka a v její nepřítomnosti se hned škrábe. Nemá pud sebezáchovy, čemuž nasvědčuje její chování, kdy nehledí, kam a jak šlápne, že může upadnout. Sledováním všech zúčastněných jsem si vytvořila vlastní názor, že je život s Eliškou chaotický. Sourozenci ji podporují a snaží se jí pomáhat, sem tam ji okřiknou, aby dávala pozor na to, co dělá. Je jak neřízená střela. Vidím ji teď z úplně jiného úhlu. Nápadné jsou změny v chování a působí na mě sebejistěji než

ve školní třídě. Otec na Elinku volá. Dělá, že ho neslyší. Až zavolá maminka, reaguje. Je vidět, že se snaží hodně podobat starším sourozencům, ať už gesty tak i vizáží. Začíná mít starost o svůj vzhled, chce to, co sestry. Pěkné oblečení, nové boty. Opakovaně, mi hlásí, že chce piercing do nosu, že to měla paní.

5.2 Rozhovor s rodinou

Jste dost velká rodina, má Eliška nějaké oblíbence, když nepočítám maminku?

Odpovídá nejstarší syn:

„Máte to těžký, to ona ani sama neví. Jedno je jasné mamku by nedala, vždyť ji neustále hlídá. Co kdyby náhodou někde šla. Jednou zůstala u mě doma se mnou, s tím, že ji potom zavezu domů. Mamka odešla. A začalo to, bombardovala mě dotazy. Kam šla? Co já? Kdy pojedeme? No, hrůza. Nikdy bych nevěřil, že to tak je, že je Ela na mamce tak závislá. Sem si myslel, že to je jen zbožné přání naší ochránitelky. Myslím si, že nás má ráda všechny, nikoho víc ani méně. Má jinak vše nastavené než my ostatní.“

Je to menší neposeda, jak to s ní zvládáte?

Odpovídá otec:

„To máte tak, já skoro doma nejsem. Mám spoustu práce. Jsem stále tu v blízkosti domu, ale i tak je to vše hlavně na manželce. Je hodně trpělivá, já už kolikrát vypěním, ale raději se jdu projít a něco dělat venku, než bych něco řekl špatně. Jako je to těžké, musíte přemýšlet, jak a co řeknete, aby vás správně chápala. Kolikrát by si už i zasloužila, ale na to nemáme. Nikdy jsme nebili ani ty starší děti. Nebylo třeba. Byla nastavená pravidla a ta se dodržovala, pokud ne, bylo jasné, že to bude mít následky. Jenže u našeho „macka“, promiňte mi ten výraz, síla zvyku, je to vše úplně jinak. Ledasčemu nás naučila i ona, pochopil jsem, radost člověk má mít i z maličkostí. No a pak se na ni zlobte. Sami bychom byli rádi, kdyby byla zdravé

dítě, na druhou stránku, co chcete dělat. Tak to je. Jsme rádi, že ji máme, nežijeme v rutině, stále se tu něco děje. Jsme taková hyperaktivní rodina. My se opravdu nenudíme, Eliška nám to nedovolí.“

**A jak to máte se školou? Měli jste hned jasno, jak to bude s nástupem do školy?
Bydlíte docela z ruky?**

Odpovědi se chopila maminka:

„No to byl zrovna oříšek. Eliška měla po druhém odkladu, tak jsme začali řešit, kam ji umístíme. U nás je vesnická malotřídka. Nejprve to vypadalo, že máme řešení vzhledem k její anamnéze. Měla jsem si ji učit doma a docházet na přezkušování. Na poslední chvíli se paní ředitelka rozhodla, že to asi nezvládne, že nemá zkušenosti. Tak jsme hledali školu, která bude ochotná se nám o našeho miláčka postarat. Navštívila jsem několik možných variant, ale vše ztroskotalo na strachu, co když se jí něco stane, kdo ponese zodpovědnost. Nakonec se povedlo a přijali nám ji v Zábřehu. Ještě větší nadšení jsem měla z toho, že jsou na děti jako je Eliška připravení a mají nám co nabídnout. Nejprve jsme zkusili třídu, „praktičáku“, během půlroku jsme zjistili, že to není to nejlepší řešení. Po navržení speciální třídy na stejné škole, jsme souhlasili s přeřazením. Myslím si, že to bylo to, co potřebovala. Je spokojená a to je to, co jsme potřebovali, mít nemocné dítě, ale spokojené, neutrápené, že mu něco nejde. Dojíždíme sice 25km, ale to jsem řešila před 5 lety, než jsem si udělala řidičák.“

Jak hodnotíte spolupráci se školou?

Odpověď maminky:

„Já si myslím, že to je takový ten správný vzájemný vztah. Získávám zkušenosti, naučila jsem se pracovat s Eliškou tak, aby to ani jednu nestresovalo. Dobrá zkušenost je též v tom, že jsem se naučila přijímat i kritiku. Ano slyšíte dobře, dělala jsem spoustu chyb, chtěla jsem ji chránit, ale spíš jí to ubližovalo. Teď si to už přiznám, tehdy, když mi byly určité věci vytýkány, jsem se zlobila jak papírový čert. Teď kroutím sama nad sebou hlavou. Eliška udělala velký pokrok. Prognózy nebyly optimistické. Měli jsme počítat s dítětem ležícím, nepohyblivým. Jsem ráda, že to vše zvládá. Školu má ráda, těší se na spolužáky. Teď nám začala malovat obličej, postavu, sluníčko. Dává už to smysl. Ta radost, když mají mít vaření a ona nemůže

dospat. Pak se chlubí, jak dobře si uvařili a umějí to lépe než já. To jsou ty okamžiky, kdy si řeknete, ano stálo nám to za to. “

Přece jenom Eliška už je v 7. třídě, uvažujete, jak to bude se školou dál, až ukončí povinnou školní docházku?

Odpověď maminky:

„ My máme jasno. Na škole je možnost studovat do 26 let. Když je možnost, proč ji nevyužít. Eliška už je tam zvyklá. Takže by nemusela opět podstupovat to kolečko zvykat si na nové věci. Pouze bude o patro budovy výš, ale to už zvládneme. Musíme jen doufat, že nenastanou změny, které by naše plány narušily.“

Změnila byste něco na společné komunikaci mezi vámi a školou?

„ Asi ani ne. Jak chcete měnit něco, co vám funguje. Spíše bych jen doporučila ostatním rodičům, aby změnilí svůj postoj ke spolupráci a nehledali nepřítel tam, kde není. Chce to zkusit si někdy stoupnout ke dveřím třídy a nahlédnout do ní. Všichni by koukali na tu změnu, jak se umí chovat jejich ratolesti v jejich nepřítomnosti. Sama mám zkušenost, kdy dítě ve třídě je jako beránek a sotva ho předáte rodičům, mění se v malého ďábla. Právě proto nechat si poradit od paní učitelky není nikdy na škodu. A správné vedení nenapáchá tolik škody jako naše hrdost.“

Myslíte si, že vám škola mohla nabídnout více pomoci?

Odpovídá maminka:

„ Asi bych toto moc nehodnotila. Mám pocit, že důležité je, že má dcera je v kolektivu lidí, kde se cítí dobře. Díky výletům třídy se známe s ostatními maminkami. A myslím si, že máme dobré vztahy a jsme rády za to, že naše děti mají na starosti ti, co tomu rozumí. Paní učitelka je moc hodná. Eliška ji má ráda a do školy se těší. To je pro mě to rozhodující. Kdybych tehdy nevyslechla návrh na její přeřazení, byla by ve třídě praktické. Já bych si stále nalhávala, jak zlom jednou přijde a ona vše dožene. A to by byla chyba, nutila bych ji do něčeho, co se nedalo plnit. Trápila by se dcera, já a také paní učitelka v té třídě. Tady jsme spokojeni všichni. Eliška se snaží svým tempem, ostatní ji berou a nesrovnávají své možnosti.

Takže nemá pocit méněcennosti. Co nezvládá teď, zvládne za rok, za dva až přijde její čas. Určitě si myslím, že bylo mně i dceři dostatečně pomoheno. A teď je na nás, abychom zvládly bojovat a učit se novým věcem. Vím, že když budu potřebovat, zajdu za paní učitelkou a ta mi opět poradí a na mém zvážení už bude, jestli uplatním nabyté informace nebo ne.“

Slyšela jste někdy edukační rodičovské terapii?

Odpovídá maminka:

„Ne neslyšela, ale myslím si, že to bude mít co dočinění s naším rozhovorem. Určitě to bude učení se něčemu v roli rodiče. Určitě to může být užitečné, ale já se už moc nechci učit něčemu učit. Hlavně v poslední době už nemám moc času. Všechno věnuji dceři. Určitě to to může být přínosem rodičům, kteří jsou na začátku, potýkají se s podobnou situací a potřebují pomoci. My už ušly kus cesty a doufám, že když budeme pokračovat v tom, jak to máme nastaveno, nikomu to neublíží. Jsem ráda za to, že jsme našli podporu ve škole, že i naše dcera má to štěstí se něčemu naučit.“

Jak myslíte na sebe, kdy odpočíváte?

Odpovídá maminka:

„Jak asi tušíte, to moc reálné není, jsem neustále v pohybu. Co se dá, dělám společně s Eliškou. Co nestíhám přes den, dodělávám večer, ať se ji mohu věnovat co nejvíc.“

Dá se říct, že mě nějaké odpočívání ani neláká. Sem si asi za ta léta stihla zvyknout. I když před dvěma lety jsme s manželem jeli na prodloužený výlet. Když se ho zeptáte, asi vám poví to co já. Nedokázali jsme si odpočinout, dceru hlídala babička, tak obavy byly silnější než chuť se bavit. Sem tam si dám kávu s kamarádkou nebo švagrovou a to mi ke spokojenosti stačí.“

Odpovídá otec:

„ Je to tak, asi jsme divní, ale nás dovolená nebo nějaké akce nelákají. Manželce domlouvám, ať se tolik na dceru neváže a zajde si sem tam někde, jak ženy chodí. Posedí u kávy se mnou. A vidíte, asi nám to vyhovuje, vydrželi jsme spolu.“

Odpověď syna:

„ Jo jako dítě jsem naše nechápal. Teď chodím do práce a vidím, že jsem rád doma. Stejně nikde bez Elišky nevydrží ani jeden. Určitě by potřebovali vypnout oba dva.“

6. Závěr výzkumné části

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak probíhá výchova a vzdělávání u dítěte s ADHD a těžkou mentální retardací a jaká je spolupráce rodiny se školou u tohoto dítěte.

Výzkumné šetření probíhalo na základní škole ve speciální třídě a v domácím prostředí. Objektem výzkumu je 15 letá dívka, která má kombinované vady. Mezi jinými ADHD a těžké mentální postižení. Zjištěno bylo, že pomocí individuálního přístupu a spolupráce rodiny a školy, což zde moc dobře funguje, lze vzdělávat i dítě s tak náročnou kombinací zdravotních problémů. Vyžaduje to velkou trpělivost, fantazii a pozitivní přístup všech zúčastněných. Pod vedením je schopna tato slečna pracovat na určité úrovni. Vše je limitované jejím vážným zdravotním stavem, kdy je potřeba neustálý dohled. Velkou roli hraje okolí, které dokáže odpoutat její pozornost velice snadno. Pro dosažení optimálních výsledků je třeba být důsledný a nenechat se odradit neúspěchy. Je třeba uvědomit si, že i malé krůčky k úspěchu stojí za to, aby byly oceněny. Z výzkumu je patrné, že oblast, která ji nejvíce zajímá, je to, co najde na počítači. Je zcela patrné, že na vývoji této holčičky má zásluhy láska, trpělivost a víra rodiny. Základní kameny položili hlavně ti nejbližší a nyní na nich se dále staví a rozvíjí osobnost této dívky. Určitě k dalšímu posunu pomůže dostatečné množství pomůcek a fantazie asistentky, která s Eliškou pracuje. Je potřeba i nadále pokračovat v již zaběhnutém způsobu výuky. Podstatné je určovat si cíle, které díky péči a vytrvalosti budou dosažitelné. Dobré je zaměřit se na oblast, ve které vyniká a snažit se dosáhnout lepších výsledků. Podstatné je, aby se naučila finanční gramotnost, sebeobsluhu v co největší míře. Dívka má sklony k sebepoškozování, a tak se dá předpokládat, že vzhledem k věku, pod vlivem hormonálních změn se bude tento problém zhoršovat.

Rodina vytváří zázemí pro Elišku v dostatečné míře a dle možností. Eliška se doma cítí velice spokojeně. Sice projevy její hyperaktivity jsou až za hranicí chápání, ale i tak se snaží členové rodiny ji brát takovou, jaká je. Nyní jí koupili menšího psa, o kterého se stará. Také u této záliby potřebuje dohled, sama by to nezvládla. Sem tam donese misku s vodou, kterou rozlije po místnosti, ale i to je způsob učení. Hlavně se učí napodobováním nejbližších a to je nutné ocenit. Pes se jí postará o čas, který by jinak trávila vymyšlením činností, které by se ostatním nelíbily.

Co určitě pomůže, je náhled do světa Elišky, ve kterém se pohybuje, jak ho cítí ona. Pro ni je ten její svět plnohodnotný a tím, že se ho budeme snažit pochopit, budeme lépe rozumět i jí samotné.

K těmto zjištěním jsem dospěla na základě použitých metod. Zvoleny byly rozhovory a pozorování ze školního i domácího prostředí. To napomohlo nahlédnout do problematiky vzdělávání a výchovy dítěte s ADHD a těžkou mentální retardací.

ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za úkol poukázat na výchovu a vzdělávání dítěte s handicapem jako je ADHD v kombinaci s těžkým mentálním postižením. Zpracována byla z úhlu pohledu asistenta pedagoga a rodiny postiženého dítěte. K získávání dat pomohla kazuistika o žákyni, rozhovor s rodinou a asistentkou a také pozorování dívky ve školním a domácím prostředí. Získala jsem tak spoustu cenných informací, které mi změnily pohled na toto téma. Zjistila jsem, že život s postiženým členem rodiny je opravdu hodně náročný. Co se týče výchovy, určitě si nemyslím, že lze opravdu objektivně posoudit, zda jsou voleny vhodné metody. Ono je to jiné v tomto žít nebo jen přijít na návštěvu a povídat si. Asi by bylo na místě, aby rodina pokračovala i nadále v tom, jak na dívku působí svými výchovnými metodami, přestože se stále objevují nové postupy a metody, jak pracovat s těmito dětmi.

Určitě vzájemná spolupráce školy a rodiny má vliv na další rozvoj dítěte. Cítí se tak v bezpečí v obou prostředích a to je velmi důležité. Rodina by měla na dítě působit pozitivně, aby se jeho osobnost vytvářela do podoby, jakou očekáváme. Také kladně hodnotím přístup přijímat i kritiku na nesprávné postupy, dává to možnost nalézt alternativní řešení, jak je napravit.

Seznam použité literatury

Bazalová B., *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál 2014, ISBN 978-80-262-0693-4.

Bendová P., Zíkl P., *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Praha: Grada 2011, ISBN 978-80-247-7701-6.

Bouček J., *Obecná psychiatrie*. Olomouc: UP Olomouc, 2001, ISBN 80-244-0240-8

Bragdon, A., D., Gamon, D., *Když mozek pracuje jinak*. Praha: Portál 2006, ISBN 80-7367-066-6.

Černá M. a kol., *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum 2015, ISBN 978-80-246-3071-7.

Dawson P., Guare R., *Chytré, ale roztěkané*. Praha: Dobrovský 2017, ISBN 978-80-7390-589-7

Emerson, E., *Problémové chování u lidí s mentální retardací a autismem*. Praha: Portál 2008, ISBN 978-80-7367-390-1.

Fischer S., Škoda J., Svoboda Z., Zilcher L., *Speciální pedagogika*. Praha: Triton 2014, ISBN 978-80-7387-972-7.

Franiok P., *Vzdělávání osob s mentálním postižením*. Ostrava: Ostravská univerzita - pedagogická fakulta, 2007, ISBN 80-7368-274-5.

Fontana D., *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál 1997, ISBN 80-7178-063-4.

Hendl, J., *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*. Praha: Portál 2005, ISBN 80-7367-040-2.

Hutyrová, M., *Děti a problémy v chování*. Praha: Portál 2019, ISBN 978-80-262-1523-3.

Jenett, W., *ADHD porucha pozornosti s hyperaktivitou*. Brno: Editka 2013, ISBN 978-80-266-0158-6.

Jucovičová D., Žáčková H., *Máme dítě s ADHD rady pro rodiče*. Praha: Grada 2015, ISBN 978-80-247-5970-8.

Kantorová, J., *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex 2008, ISBN 978-80-7409-024-0.

Langmeier J., Balcar K., Špitz K., *Dětská psychoterapie*. Praha: Portál 2000,2010, ISBN 978-80-7367-710-7

Matějček, Z., *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál 2011, ISBN 978-80-262-0000-0.

Paclt I. a kol., *Hyperkinetická porucha a poruchy chování*. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1426-4.

Pugnerová, M., Kvintová, J., *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada 2016, ISBN 978-80-247-5452-9.

Riefová, S., F., *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole*. Praha: Portál 1999, ISBN80-7178-287-4.

Rozsypalová, M., Čechová, V., Mellanová, A., *Psychologie a pedagogika I*. Praha: Informatorium 2003, ISBN 80-7333-014-8.

Říčan, P., Krejčířová, D., a kol., *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada1997, ISBN 80-7169-512-2

Slowík, J., *Speciální pedagogika*. Praha: Grada 2007, ISBN 978-80-247-1733-3.

Sillamy, N., *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc 2001, ISBN 80-244-0249-1.

Švarcová, I., *Mentální retardace*. Praha: Portál 2000, ISBN 80-7178-506-7.

Taylor J., F., *Jak přežít s hyperaktivitou a poruchami pozornosti*. Praha: Portál 2012, ISBN 978-80-262-0068-0.

Valenta M., Müller O., *Psychopedie*. Praha: Parta 2004, ISBN 80-7320-063-5.

Valenta, M., a kol., *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál 2014, ISBN 978-80-262-0602-6.

Vítková, M., *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido 2004, ISBN 80-7315-071-9.

Vojtová, V., *Úvod do etopedie*. Brno: Paido 2008, ISBN 978-80-7315-166-9.

Internetové zdroje

Vyhláška MŠMT č.27/20016 , Zákony pro lidi
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>, [cit. 25. 6.2021]

V zákoně č.561/2004 Sb., § 2, Zákony pro lidi
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>, [cit. 25. 6.2021]

Seznam zkratk

ADHD- Hyperaktivita s poruchou pozornosti

IVP - Individuální vzdělávací plán

SPU – specifické poruchy učení

LMD- lehká mozková dysfunkce

MŠMT- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MŠ- mateřská škola

ZŠ- základní škola

SŠ- střední škola

DD- dětský domov

IQ- Inteligenční kvocient

PC- osobní počítač

DDŽ-dolní dutá žíla

ŠVP ZV-ZŠS: Školní vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální

ANOTACE

Jméno a příjmení	Bartošová Beata
Katedra	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce	doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby	2021

Klíčová slova: těžká mentální retardace, ADHD, rodina

Klíčová slova v angličtině: severe mental retardation, ADHD, family

Anotace

Bakalářská práce má poukázat na problematiku vzdělávání a výchovy dětí s ADHD a těžké mentální retardace. Zpracována je z pohledu asistenta pedagoga a rodiny.

Popisuje, jak důležitá je spolupráce rodiny se školou a odborníky, kteří se zabývají vývojem osobnosti postiženého dítěte. Snaha omezit dopad nepříznivých vlivů na další rozvoj tohoto dítěte. V praktické části této práce je volen kvalitativní výzkum, kde pomocí kazuistiky žákyně, pozorováním ve školním i domácím prostředí a rozhovoru s asistentkou pedagoga a rodiny se blíže seznámíme s daným tématem. Popsaná situace daného případu má poukázat rodičům s podobnými problémy, jak lze postupovat a pracovat s dítětem. Práce je zakončena vyhodnocením získaných dat.

Anotation

The bachelor thesis should point to the problematics of education and upbringing of children with ADHD and severe mental retardation. It is elaborated from the point of view of a teaching assistant and a family. It describes the importance of the cooperation among a family, school and experts who apply themselves to a development of a disabled child's personality. The effort to reduce the impact of unfavorable influence on further development of this child.

The qualitative research has been chosen in the practical part of this work where we are going to acquaint ourselves with the topic more closely and that is performed with the help of the pupil's case history, observing in the school and home environment and a dialogue with the teaching assistant and family. The described situation of the given case should show the parents with similar problems how it is possible to proceed and work with the child.

Resumé

Cílem bakalářské práce je snaha seznámit ostatní, jak lze pracovat s dítětem s ADHD v kombinaci s těžkou mentální retardací a dalšími zdravotními problémy. Způsob řešení potíží, tak, aby to co nejméně dítě ovlivnilo v dalším rozvoji. V teoretické části se zaměřuji na stručnou charakteristiku klíčových slov a pojmů, které jsou v práci užita. Přístup školy v poskytnutí možností, jak se co nejlépe osamostatnit a zavést nějaký řád do života dítěte s handicapem. Zkušenosti s výchovou a vzděláváním žáka s potížemi zmíněnými, mohou být využity jako cené rady a ponaučení pro rodiče, kteří se nacházejí v obdobné situaci. Také asistenti se mohou dozvědět zajímavosti k danému tématu. Informovanost v této oblasti není úplně zcela dostačující, proto se zakládají různá diskuzní fóra, kde se rodiče mohou podílet o své zkušenosti.

Pozitivní přístup by měl být základem, pro vzájemnou důvěru, pocit bezpečí a dobrou spolupráci. Důslednost a nastavení pravidel pro vzájemnou pozitivní komunikaci, jsou nejdůležitějšími prvky jak jít, tou „správnou cestou“.

Summary

The aim of the bachelor thesis is the attempt to acquaint the others with the possible ways of working with a child with ADHD in the combination with severe mental retardation and other health problems. The way of solving the difficulties so that it influences the child in the next development as little as possible.

In the theoretical part it concentrates on the brief characteristics of key words and concepts the are used in the work. The attitude of the school in giving the

opportunities to become independent in the best way and to introduce a routine into the life of a handicapped child. The experience with the upbringing and educating the pupil with mentioned problems could be used as valuable advice and information for parents who find themselves in a similar situation. Also the assistants could learn about the interesting things connected with the given topic. The awareness in this area is not sufficient enough, therefore, various discussion forums are being founded where parents can share their experience. The positive attitude should be the basis for the mutual confidence, the sense of security and a good cooperation. The consistency and setting the rules for the mutual positive communication are the most important elements of how to „get on the right track “.